

BARZÓ TÍMEA*

Hitelezővédelmi szabályok a házassági vagyonjogban

A családjog tárgykörébe tartozó szabályozás egy nagyon fontos részét képezi a polgári jogi joganyagnak: nemcsak több ponton kapcsolódik a hagyományos polgári jogi intézményekhez (pl. közös tulajdon, a cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes gyermek feletti törvényes képviselő, vagyonkezelés szabályai stb.), de *bizonyos jogintézményei nem is vizsgálhatók másként, mint a polgári jogi dogmatika szemüvegén át*. Jelen tanulmány is egy ilyen jogterületre fókuszál a hitelezővédelmi szabályok házassági vagyonjogban történő érvényesülésének bemutatása során. Másrészt a kutatás arra a kérdésre is keresi a választ, hogy *nem áldoztuk-e fel a házastársak magánautonómiáját a hitelezővédelem szent oltárán?*

Az elmúlt évtizedek alatt kikristályosodott gyakorlat alapján megállapítható, hogy a hitelezők megkárosításának veszélye a leggyakrabban a *házastársak (élettársak) szerződéses viszonyai* során merül fel. Csűri Éva rendszerezését elfogadva a házastársak által egymással kötött ügyletek többfélék lehetnek:

- 1) házassági vagyonjogi szerződések, amelyek irányulhatnak
  - a házastársak házassági vagyonjogi viszonyait átfogó – a családjogi rendelkezésektől eltérő – szabályozására (ún. *szűkebb értelemben vett házassági vagyonjogi szerződés*), illetve
  - az életközösség alatt egymással kötött egyszeri szolgáltatásra mint: adásvételre, cserére, ajándékozássra vagy kölcsönre (ún. *tágabb értelemben vett házassági vagyonjogi szerződés*), továbbá
- 2) a házastársi *közös vagyon megosztására*, a házastársak vagyoni viszonyainak felszámolására.¹

Valamennyi szerződéstípus alkalmas azonban arra, hogy azzal a házastársak valamelyikük korábban keletkezett adóssága, tartozása fedezetéül szolgáló, az adós házastárs

---

* intézeti tanszékvezető egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Tanszék

¹ CSÜRI ÉVA: *A társasági részesedések a házassági vagyonjogban*. HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2006. 45. p.

különvagyonába vagy egyébként a házastársi vagyonszövetségbe tartozó értéket, vagyontárgyat elvonjanak, és ezzel ellehetetlenítsék a hitelezői igény(ek) kielégítését. Mindezekre tekintettel a fent ismertetett három szerződéstípust magában foglaló, a házastársak vagyoni viszonyait rendező szerződések általában kerülnek górcső alá jelen írásban.

I. A házastársak szerződéses viszonyaiban érvényesülő hitelezővédelmi szabályok fejlődése

A házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tc. 118.§-sa már foglalkozott a házassági szerződésekkel. A törvény szerint *házassági szerződés (contractus matrimonialis)* volt minden olyan szerződés, mely a házaspár vagyoni viszonyait szabályozta.² Almási Antal 1940-ben azonban már *házassági vagyoni szerződés*ként definiálta a házastársaknak vagy a jegyeseknek olyan szerződési megállapodását, amely a házasság vagyoni jogi hatásait a törvénytől eltérő módon szabályozta.³

Már a századfordulón is felmerült a gyakorlatban, hogy az adós házaspár házassági szerződéssel próbálta kimenteni a tartozása fedezetéül szolgáló vagyontárgyakat. Ennek kívánt határt szabni a jogalkotó bizonyos korlátozó intézkedések bevezetésével.⁴

Az egyik ilyen korlátként írta elő a törvény a házassági szerződés *alaki kötelek*ként a *közjegyzői okirati formát*. Így a házassági vagyoni szerződésre kötelezett házastárs hitelezőinek módja volt kellőképpen tájékozódni a házassági vagyoni szerződés megkötésének nemcsak idejéről, hanem annak pontos tartalmáról is.⁵ A bírói gyakorlat azonban az évek során a szigorú alaki kötelek betartása alól több kivételt engedélyezett.⁶

Ha valamelyik házastárs „csődbe esett”, ez egymagában természetesen nem vonta maga után a házassági szerződés megszűnését. Abban az esetben azonban, ha a házassági szerződés a „csődnyitást” megelőző két éven belül keletkezett, akkor az megtagadható volt, ha a házassági szerződés megkötése által a csődhitelezőket kár érte, s a nem adós házaspár nem tudta igazolni, hogy az adós házastársnak a hitelezők megkárosítására irányuló szándékáról nem volt tudomása.⁷

A házastársak körében érvényesülő szerződési szabadságot változtatta meg alapjaiban a *házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.)*. Bár nem volt tilos a házastársak közötti szerződéskötés, a vagyoni viszonyok átfogó rende-

² FODOR ARMIN (szerk.): *Magyar magánjog IV. Családjog*. Singer és Wolfner Kiadó, Budapest, 1896. 671. p.

³ ALMÁSI ANTAL: *Házassági jog*. in: Szladits Károly (szerk.) *Magyar magánjog* 2. kötet Családi jog. Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1940. 286. p.

⁴ BARZÓ TÍMEA: *A házassági vagyoni szerződés múltja, jelene és jövője*. in: SOMFAI BALÁZS *Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata* 148. Ünnepi tanulmánykötet Filó Erika kandidátus egyetemi docens 70. születésnapjára., Pécs 2010. 21. p.

⁵ ALMÁSI 1940, 288.p.

⁶ A bírói gyakorlat eltekintett a szigorú közjegyzői okirat alakszerűségétől ott, ahol a házastársak vagy a jegyesek a házassági vagyoni szerződés rendelkezéseit közjegyzői okirat nélkül is hosszabb időn át tetteleg megvalósították. Pl. az egyik házastárs úgy vett ingatlant a másik házastársnak, hogy az ingatlan tulajdonjogát a megajándékozott házastárs nevére telekkönyvezette. Érvényesnek tekintette a bírói gyakorlat a nőtartásra vonatkozó kötelezettség vállalását, ha ez alakszerűtlenül történt ugyan, de a férj a nőtartást hosszabb időn át közjegyzői okirat nélkül is teljesítette. ALMÁSI 1940, 288.p.

⁷ FODOR 1896, 680. p.

zésére azonban a törvény szabályaitól eltérően nem kerülhetett sor.⁸ Arra azonban volt lehetőség, hogy a házastársak a vagyonszövetségbe tartozó egyes vagyontárgyakat közös megállapodással valamelyikük különvagyonába utalják. A házastársak vagyoni viszonyait a házastársi közös vagyon, illetve különvagyon arányának megváltoztatásával rendező szerződés azonban harmadik személyekkel szemben *nem volt hatályos*.⁹ Az ilyen „átutalt” vagyontárgynak a harmadik személy követeléséért a Csjt. 30.§ értelmében akkor is helyt kellett állnia, ha a házastárs azt az ügyletet, amelyből a követelés keletkezett a vagyontárgynak a különvagyonba utalása után kötötte harmadik személlyel. A hatálytalansághoz tehát nem volt szükség annak bizonyítására, hogy a különvagyonba utalás valamelyik harmadik személy bármilyen vagyoni, vagy egyéb érdekét sértette. Nizsalovszky ezért ezt a rendelkezést nem is tartotta az actio Pauliana szabálya által vezérelt normának.¹⁰

Az 1986. évi IV. törvény (Csjtn.) a házassági vagyoni jogi szabályozásban lényeges változást hozott: a házassági vagyoni szerződés megkötésének lehetővé tételével a házastársaknak és a házastársaknak módjuk lett arra, hogy vagyoni viszonyaikat a Csjt. szabályaitól eltérően rendezzék.

A házassági vagyoni szerződésre korábban jellemző szigorú *alakosság enyhült*, a szerződés a közokirat mellett jogi képviselő által ellenjegyzett magánokirati formában is érvényesen létrejöhetett. Úgy ítélte meg a jogalkotó, hogy a korábbi kötelező közokirati formakényszer enyhítésével is elérhető az a cél, hogy „a szerződés tartalma vita esetén pontosan megállapítható legyen, továbbá, hogy e szerződések a felek megfelelő jogi tájékoztatás után jogaik és a jogkövetkezmények ismeretében kössék meg”.¹¹

A Csjt. korábbi rendelkezését, miszerint a házastársi vagyonszövetséghez tartozó vagyontárgy különvagyonba utaló szerződés harmadik személlyel szemben hatálytalan, a Csjtn. hatályon kívül helyezte és pusztán *tájékoztatási kötelezettséget* írt elő. Ez azt jelentette, hogy a házastársak harmadik személlyel kötött ügyleteik során kötelesek voltak tájékoztatást adni arról, hogy közöttük olyan házassági vagyoni szerződés van hatályban, mely alapján a harmadik személlyel kötött szerződéssel érintett vagyontárgy valamelyikük különvagyonába tartozik.¹² A jogalkotó tehát miközben a házastársak autonómiáját (a házassági vagyoni szerződés bevezetésével) jelentősen bővítette, addig – meglehetősen következtelenül – *gyengítette a harmadik személyek jogvédelmét* a korábbi „hatálytalanság” jogkövetkezményének pusztán tájékoztatási kötelezettséggel devalválásával.¹³ A *tájékoztatás elmulasztásának következményét* a Csjt. nem határozta

⁸ A Csjt. 27.§ (1) bekezdésének utolsó mondata úgy rendelkezett, hogy a házasságkötés előtt a házastársi vagyonszövetséget sem egészben, sem részben nem lehet kizárni.

⁹ PAP TIBOR: *Magyar Családjog*. Tankönyvkiadó, Budapest 1982. 182.p.

¹⁰ NIZSALOVSKY ENDRE: *A család jogi rendjének alapjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1963. 390.p.

¹¹ Az 1986. évi IV. törvény miniszteri indokolása.

¹² Barta Judit szerint a tájékoztatási kötelezettséget a társasági jog körében kötött ügyleteknél is alkalmazni kellett. Így a beltág házastárs a társasági szerződés megkötése során köteles volt a társaságot, illetve annak tagjait arról informálni, hogy vagyoni hozzájárulása az ő különvagyonába tartozik. BARTA JUDIT: *A házassági vagyoni jog egyes társasági jogi kérdései*. in: Acta Conventus de Iure Civili Tomus X. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári és Polgári Eljárásjogi Tanszék kiadványa. Lectum Kiadó Szeged, 2009. 299.p.

¹³ KÖRÖS ANDRÁS: *A házassági vagyoni szerződés*. In: Körös András (szerk.): *A családjog kézikönyve* 2007. HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2007. 198–199.pp.

meg pontosan, így a bírói gyakorlat az akkor hatályos 1959-es Ptk. dogmatikájának figyelembevételével különböző megoldásokat dolgozott ki:

1. Amennyiben a házastársak közötti házassági vagyoni szerződés harmadik személy követelésének kielégítési alapját részben, vagy egészben elvonta, akkor az, mint *fedezetelvonó szerződés* a harmadik személlyel szemben hatálytalan volt. A házastársak közötti közeli hozzátartozói kapcsolatra tekintettel az ingyenességet és a rosszhiszeműséget vélelmezni kellett.¹⁴ A fedezetelvonás szabályainak alkalmazhatósága azonban eltérő attól függően, hogy a házastársak között egyszeri szolgáltatásra irányuló, a házastársi közös vagyon megosztásáról rendelkező szerződésről, vagy a szűk értelemben vett – jelen tanulmány tárgyát is képező – házassági vagyoni szerződésről van szó.¹⁵

2. Abban az esetben, ha a fedezetelvonás jogkövetkezményeinek az alkalmazására nem volt mód, a tájékoztatási kötelezettség elmulasztása *kártérítési kötelezettséget* vonhatott maga után.¹⁶

3. Amennyiben pedig a tájékoztatási kötelezettség elmulasztása az ügyletkötő harmadik személy *tudatos megtévesztésével* párosult annak elhallgatásával, hogy a szerződésben vállalt szolgáltatás valamelyikük különvagyonába tartozik és az ügyletkötő harmadik személy éppen a nem tulajdonos házastárs vagyoni helyzetében bízva kötötte meg a szerződést, akkor felmerülhetett a különvagyonra kötött házassági vagyoni szerződés megtévesztés jogcímén történő megtámadása is, melynek eredményessége az eredeti állapot helyreállításának jogkövetkezményével járhatott.

II. A házastársak vagyoni viszonyait rendező színlelt és a fedezetelvonó szerződés fogalmi elemei és jogkövetkezményei

A házastársak közötti vagyoni szerződések a gyakorlatban a hitelezőket oly módon károsíthatják meg, hogy az adós házastárs meglévő vagy jövőben megszerzendő különvagyonának, illetve a házastársi vagyonközösséghez tartozó vagyoni hányadának átruházásával, ide-oda „osztásával” a hitelezői tartozás fedezetét csökkentik le vagy szüntetik meg. Nehéz volt azonban eldönteni a gyakorlatban, hogy az adós házastárs *színlelt* vagy *fedezetelvonó* szerződést kötött-e. Bár az adós házastárs célja mindkét esetben az volt, hogy a hitelező fedezetéül szolgáló vagyontárgy a nem adós házastárs kizárólagos tulajdonába és rendelkezése alá kerüljön, a színlelt szerződés esetén a felek csak annak látszatát kívánták kelteni, hogy a tulajdon-átruházás valós, míg a fedezetelvonó szerződés esetén a felek szándéka valóban az adott vagyontárgy(ak) tulajdonjogának nem adós házastárs javára történő átadása volt. A színlelt szerződés semmis¹⁷, azaz érvénytelen. Ezzel szemben a fedezetelvonó szerződés a hitelezővel szembeni hatálytalanságot eredményez. Ezért a házastársak vagyoni viszonyait rendező konkrét szerződés esetén először az ügylet mögötti szándék vizsgálatával annak színlelt voltát kellett megítélni, hiszen

¹⁴ 1959-es Ptk. 203.§

¹⁵ Lásd részletesebben KÖRÖS 2007, 200. p.

¹⁶ 1959-es Ptk. 318.§-ára tekintettel akkor irányadó 339.§ (1) bekezdése alapján.

¹⁷ 2013. évi V. törvény 6:92.§ (2) bekezdés.

egy semmis szerződés már nem lehet hatálytalan.¹⁸ A hitelezőt károsító *fedezetelvonó szerződés ugyanis érvényes szerződés*, annak a hitelezővel szembeni relatív hatálytalanságát csak akkor lehetett megállapítani, ha a szerződés az adós házastárs vagyontárgyának az átruházására irányuló szándék tekintetében nem volt színlelt, tehát a másik szerződő fél házastárs ténylegesen is megszerezte az adós házastársnak azt a vagyontárgyat, amely a hitelező követelésének kielégítési alapja volt.¹⁹ Éppen ezért a jogosult perben érvényesített igénye a vagyonszerző házastárssal szemben az átruházott vagyontárgyból való kielégítés türéseire irányult. Mivel a relatív hatálytalan szerződés nem érvénytelen, ezért nem lehetett jogkövetkezménye a szerződéskötést megelőző állapot visszaállítása, vagyis az elvont fedezet visszaszolgáltatását a jogszabályok akkor sem tették lehetővé. Amennyiben azonban az adós házastárs a követelés behajtásának a megghiúsulása érdekében azt a látszatot akarta kelteni, hogy a fedezetül szolgáló vagyontárgy – a közte és házastársa közötti megállapodás alapján – nem az ő, hanem a házastársa tulajdona, az ilyen szerződés a szerződési akarat hiánya miatt színlelt volt, azaz semmis szerződésnek minősült. Semmis szerződés alapján azonban valós tulajdon-átruházásra nem kerülhet sor, így a színlelt szerződés tárgyát képező vagyontárgy – az adós házastárs tulajdonaként – a hitelezői igény kielégítési alapjául továbbra is lefoglalható volt.²⁰

Az 1/2011. (VI.15.) PK vélemény jelenleg is megfelelően irányadó rendelkezései értelmében, ha a jogosult mind érvénytelenségre, mind pedig fedezetelvonásra hivatkozik a keresetében, de a kereset ténybeli alapját mindkét esetben a kielégítési alap elvonásában jelöli meg, a bíróság az érvénytelenségi keresetet elutasítja és a pert a szerződés relatív hatálytalanságára vonatkozóan folytatja le. Amennyiben a jogosult a jogi érdeke fennállásának igazolása mellett más, ténybeli alapjában is érvénytelenségi okokra alapítottan kéri a kötelezett és a szerző fél közötti szerződés érvénytelenségének megállapítását, *a szerződés érvénytelenségének vizsgálata megelőzi a relatív hatálytalanság megállapíthatóság vizsgálatát*.²¹

A házastársak közötti vagyoni viszonyokat rendező szerződés *fedezetelvonó jellege és ezzel együtt relatív hatálytalansága* tekintetében mind az 1959-es Ptk., mind pedig az 1/2011. PK vélemény több konjunktív feltétel együttes meglétét írta elő:²²

1) *A fedezetelvonó ügylet szereplői*. A fedezetelvonó házassági vagyoni jogi ügylet szereplői az adós házastárs és a vele szerződő házastársa, a harmadik személy pedig az a jogosult volt, akinek a kielégítési alapját a házastársak által egymással kötött ügylete részben vagy egészben elvonta. Ez utóbbi személy – klasszikus értelemben hitelező – azonban a fedezetelvonó ügyletnek nem volt alanya.

¹⁸ GELLÉN KLÁRA: *A fedezetelvonó és a fedezetelvonás céljából kötött színlelt szerződés elhatárolása*. Jogelméleti Szemle 2005/4. 1. p.

¹⁹ BH2001. 62.

²⁰ BARZÓ TÍMEA: *Házassági vagyoni jog*. In: Csehi Zoltán (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv magyarázata. Kommentár a 2013. évi V. törvényhez*. Menedzser Praxis Szakkiadó és Gazdasági Tanácsadó Kft., Budapest, 2014. 4. Könyv 82. p.

²¹ 1/2011. (VI.15.) PK vélemény 10. pontja.

²² Ezek a feltételek jórészt megegyeznek a 2013-as Ptk. 6:120. §-ban foglalt kitételekkel és a jelenleg is megfelelően irányadó 1/2011. (VI.15.) PK véleményben foglaltakkal.

2) *A fedezetelvonó ügylet.* A jogosult kielégítési alapjának elvonása jellemzően az adós házastárs különvagyonába, illetve a házastársi vagyontörségbe tartozó vagyona, vagyontárgya, illetve vagyoni értékű joga átruházásával valósult meg. Ilyen volt tipikusan a házastársak közötti adásvétel, ajándékozás, a házastársak különvagyonát és közös vagyonát a családügyi szabályoktól eltérően rendező, a két alvagyon nagyságát és arányát szabályozó házassági vagyoni szerződés, valamint a házastársi vagyontörségbe tartozó vagyontárgyak megosztása körében születő szerződések.

3) *A kötelezett házastárssal szemben fennálló követelés léte.* A kötelezett házastárssal szembeni követelés léte szintén előfeltétel volt a szerződés fedezetelvonó jellegének megállapításának. A követelésnek a házastársak közötti szerződés megkötésekor már léteznie kellett, az azonban nem volt szükséges, hogy a követelés ekkor már lejárt és esedékes követelés, azaz keresettel érvényesíthető igény is legyen. Elegendő volt, hogy az adós házastárssal szembeni követelés a fedezetelvonás megállapítása iránti *per megindításakor került az igény állapotába*. A kötelezett házastárssal szembeni igény bírósági úton történő előzetes érvényesítése tehát nem volt előfeltétele a kereset előterjesztésének.

4) *A kötelezett házastárssal szemben fennálló követelés keletkezésének időpontja.* A kielégítési alap elvonásának tényét a bíróság a fedezetelvonó házassági vagyoni viszonyokat rendező szerződés megkötésének időpontjára vonatkozóan vizsgálta. Nem mérülhetett fel a relatív hatálytalanság a házastársak által egymással kötött olyan szerződései tekintetében, amelyek a jogosultnak az adós házastárssal szembeni követelése előtt keletkeztek. „Amennyiben a szerződés megkötésekor harmadik személy követelése még nem áll fenn, a szerződés fedezetelvonó jellege nem állapítható meg.”²³

5) *A kötelezett házastárs vagyona nem nyújt fedezetet.* A szerző házastárs marasztalásának további feltétele volt, hogy az adós házastárs ne rendelkezzen olyan egyéb vagyonnal, amely a jogosult követelésére egészben vagy részben fedezetet nyújtott. Amennyiben az adós házastárs – az átruházott vagyontárgyon túl – bizonyíthatóan rendelkezett más forgalomképes és megfelelő ellenértékkel bíró, végrehajtás alá vonható, a hitelező követelésének kielégítésére alkalmas vagyonnal, akkor a szerződés relatív hatálytalanságának megállapítására irányuló kereset elutasításának volt helye akkor is, ha egyébként a szerződést a házastársak a fedezetelvonás szándékával kötötték meg. A szerződés hitelezőt károsító fedezetelvonó jellegének megállapítása tehát azt feltételezi, hogy a hitelező követelése a vagyontárgyat átruházó adóson nem hajtható be, vagy a behajtás csak részben vezet eredményre. Ilyen volt, amikor a *házassági közös vagyont megosztó szerződésben* a házastársak úgy rendelkeztek, hogy az adós házastárssal semmiféle olyan ingó, illetve ingatlanvagyon nem maradt, amely végrehajtás alá lett volna vonható. Továbbá a közös ingóságok megosztása tárgyában létrejött megállapodásból sem a közös ingóságok köre, sem azok értéke nem volt megállapítható, a szerződések alapján az adós házastársat megillető pénzbeli ellenérték, illetve értékkülönbözet sorsa és az átadásának a megtörténte nem volt nyomon követhető, az adós házastárs a tartozását önként nem egyenlített ki, holott az általa állítólag felvett értékkülönbözet felhasználásával erre módja lett volna, az ellene indított végrehajtás pedig eredménytelen maradt.²⁴

²³ BDT 2008. 1922.

²⁴ BH 2001. 62.

6) *Ingyenes szerzés.* További vagylagos feltételként vizsgálta a bíróság azt is, hogy a szerződésből a szerző házastárs javára – valós ellentételezés nélkül – ingyenes előny származzon. Ha az ingyenes előnyszerzés megállapítható volt, akkor a szerző házastárs jó- és rosszhiszeműségének vizsgálatára már nem volt szükség.

Egy konkrét ügyben az adós házastárs kölcsönt vett fel a házassági életközösség alatt, majd ezt követően „*Házassági különvagyonot elismerő megállapodás*” elnevezésű okiratokat írt alá a feleségével, amelyben arról nyilatkoztak, hogy az ingatlan-nyilvántartásban egyébként is a feleség kizárólagos tulajdonaként nyilvántartott két ingatlan a feleség különvagyonához tartozik. A bíróság ítéletében megállapította, hogy a házassági különvagyonot elismerő megállapodások megkötésével a felek *ún. deklaratív házassági vagyoni szerződést kötöttek*, tekintettel arra, hogy a szerződések tárgyát képező ingatlanoknak az alperes különvagyonába utalása már korábban végbement. Erre tekintettel sem ingyenes, sem pedig visszerthes vagyonátruházás nem történt, azaz a szerződésekből a nem adós házastársra ingyenes vagyoni előny nem származott, így a megállapodások megkötése nem jelentette a hitelező kielégítési alapjának jogellenes elvonását.²⁵ A Pécsi Ítéltábla egy másik ügyben szintén ugyanerre az álláspontra jutott a deklaratív házassági vagyoni szerződések tekintetében. Kimondta, hogy az ilyen szerződések a fennálló vagyoni helyzetet, az adott ingatlantulajdon nem adós házastárs különvagyonába tartozását deklarálják, azonban tényleges vagyonmozgást, ingyenes tulajdonszerzést, vagyoni előnyt nem eredményeznek.²⁶

7) *Visszerthes szerzés esetén a szerző házastárs rosszhiszeműsége.* Amennyiben a visszerthesen szerző házastárs a megszerzett vagyonnal, vagyontárggyal vagy vagyoni értékű joggal egyenértékű ellenszolgáltatást nyújtott az adós házastárs javára, akkor a jogosult harmadik személy követelésének fedezete elvileg a kötelezett vagyonában rendelkezésre áll. Ennek ellenére a szerző házastárs rosszhiszeműsége mégis alapul szolgált a közöttük fennálló szerződés fedezetelvonás miatti relatív hatálytalanságának megállapításához. A bírói gyakorlat alapján *a szerző házastárs akkor minősült rosszhiszeműnek*, ha a szerződéskötéskor tudott, vagy tudnia kellett a házastársát terhelő követelésről és arról is, hogy a közöttük létrejött házassági vagyoni kérdéseket rendező megállapodással a jogosult kielégítési alapját részben, vagy egészben elvonják. A szerző házastárs rosszhiszeműségét megalapozta, ha az ellenszolgáltatás valós volt ugyan, de tudta, hogy a befolyt ellenértéket a kötelezett házastárs a jogosult elől elvonta (pl. másra elköltötte) vagy ha a *nyújtott ellenszolgáltatás a jogosult kielégítésére alkalmatlan volt* (pl. beszámítással vagy végrehajtás alól mentes vagyontárggyal történt a teljesítés). Egy konkrét esetben a boltvezető férj a házassági életközösség alatt folytatólagosan, jelentős értékre, üzletszerűen elkövetett sikkasztás bűncselekménnyel okozott kárt. Az ezt követő évben a férj a feleségével házassági vagyoni közösséget megszüntető okiratot írt alá, melyben rögzítették, hogy a házassági életközösségük megszakadt, továbbá a perbeli ingatlanon fennálló tulajdonközösségüket megszüntetik akként, hogy a férj nevén lévő tulajdoni illetőség a feleség nevére kerüljön. A házastársak rögzítették azt is, hogy a férjet a közös kiskorú gyermekek tekintetében gyermektartásdíj fizetési kötelezettség terheli, azonban *a feleség által fizetendő megváltási árba beszámítják a férj által fizetendő,*

²⁵ DIT-H-PJ-2013-143. bírósági határozat

²⁶ BDT 2008. 1922.

konkrétan megjelölt gyermektartásdíjat. A bíróság döntése értelmében a házasság fennállása alatt kötött szerződés tekintetében a házastársak, mint hozzátartozók rosszhiszeműen jártak el: a céljuk arra irányult, hogy a károsult igényének a kielégítési alapját részben vagy egészben elvonják. Így a szerződés alapján tulajdont szerző házastárs rosszhiszeműsége folytán nem volt jelentősége annak, hogy a szerződésből reá nézve ingyenes vagyoni előny származott-e vagy sem.²⁷ Egy másik ügyben a házassági életközösség megszűnését követő két év elteltével kötött a későbbi adós házastárs olyan szerződést, melyből tetemes tartozása halmozódott fel. A házastársi közös vagyon megosztása tárgyában kötött, a házastársi vagyonközösségbe tartozó ingatlant – valós ellentételezés mellett – a nem adós házastárs kizárólagos tulajdonába juttató szerződést a bíróság azért nem tartotta fedezetelvonónak, mert a felmerült adatok, időpontok, előzmények és körülmények összevetése alapján egyértelműen megállapítható volt, hogy a nem adós házastárs nem tudott a házastársa tartozásáról, így az ezzel kapcsolatos *jóhiszeműsége minden kétséget kizáróan bizonyítást nyert.*²⁸

A hozzátartozók – így a házastársak, illetve jegyesek – között létrejött szerződés esetében az ingyenességet, illetve a rosszhiszeműséget vélelmezni kellett. Erre tekintettel mindig a szerző házastársat terhelte annak bizonyítása, hogy rosszhiszeműsége nem állapítható meg, illetve hogy a szerződéskötés körében ingyenes előnyszerzés nem történt.

Egy konkrét ügyben a felek a *házasságkötésük előtt két héttel* olyan tartalmú házassági vagyoni szerződést kötöttek, amelyben a házassági vagyonközösséget egymás között teljesen kizárták és megállapodtak abban, hogy a nem adós házastárs által a házasságkötés előtt megszerzett ingatlanon a házassági életközösség ideje alatt pénzügyi hitel igénybevételevel folytatott közös építkezés folytán az adós házastárs az ingatlanban semmilyen arányban nem szerez tulajdonjogot és ilyen követeléssel sem élhet. A Legfelsőbb Bíróság ítéletében kimondta, hogy az alperes házastársak az egymás közötti vagyoni viszonyaikra irányadó házassági vagyoni szerződést a házasságkötésüket megelőző és legalább 16 nappal a házasságkötési szándékuk bejelentését követően „házasulókként” kötötték meg. Ebből pedig az következik, hogy a szerződés megkötésének időpontjában „jegyesnek”, tehát hozzátartozónak minősültek. Ennek további jogkövetkezménye pedig az volt, hogy a fedezetelvonás vonatkozásában fennálló rosszhiszeműségük mellett törvényes vélelem szólt.²⁹

Ha a fedezetelvonás megállapíthatóságának törvényi előfeltételei megvalósultak, a *szerző házastárs helytállási kötelezettsége korlátozott volt*: csak a megszerzett vagyontárgyra, vagy annak értékére korlátozódott. A jogosult követelése csak arra irányulhatott, hogy a szerző házastárs az adós házastárstól megszerzett vagyontárgyból tűrje a jogosulti követelés kielégítését, de a szerző házastársat nem lehetett kötelezni arra, hogy más vagyontárgyával is helytálljon jogosulti követelés kielégítéséért, amennyiben a megszerzett vagyontárgy a teljes követelést nem fedezte.

²⁷ BH 2000. 546.

²⁸ BDT 2000. 127.

²⁹ Pfv.II.20.103/2008/4. Lásd részletesebben BARZÓ TÍMEA: A házasulók egyben jegyesek is? A jegyesség, mint családjogi jogintézmény helyének és szerepének újragondolása. In: Tattay Levente – Pogácsás Anett – Molnár Sarolta (szerk.): Pro Vita et Scientia. Ünnepi kötet Jobbágyi Gábor 65. születésnapja alkalmából. Szent István Társulat, Budapest, 2012. 13–22. pp.

A 2013-as Ptk. házastársak szerződéses viszonyaira vonatkozó rendelkezéseinek életbe lépéséig a bíróságok egyedileg vizsgálták a konkrét ügyekben a fedezetelvonó szerződésre vonatkozó fent részletezett kritériumokat. Így a házastársak vagyoni viszonyait rendező házassági vagyoni jogi vagy közös vagyont megosztó konkrét szerződés hitelezővel szembeni relatív hatálytalanságának megállapítására csak a fent részletesen ismertetett feltételek megvalósulása esetén kerülhetett sor.

III. Hitelezővédelmi szabályok a 2013-as Ptk. Családjogi Könyvében

A Családjogi Könyv (CSJK) a hitelezők védelme érdekében szigorítja a házastársak szerződéses viszonyaira vonatkozó szabályait:

- a) egyrészt az életközösség fennállása alatt kötött szerződések kötelező alakításainak kiterjesztésével,
- b) másrészt a szerződések harmadik személyekkel szembeni hatályának korlátozásával.

ad a) A CSJK a házassági életközösség fennállása alatt a házastársaknak egymással kötött adásvételi, csere, ajándékozási és kölcsönszerződése tekintetében, valamint az egyik házastárs által az életközösség ideje alatt tett, házastársával szemben fennálló tartozást elismerő nyilatkozatra kötelező, érvényességi, alaki kellékeként írja elő a közokirati, illetve ügyvéd által ellenjegyzett magánokirati formát. A CSJK – bizonyos kivételekkel – ugyanilyen alakításokat ír elő a közös vagyont megosztása [4:57. § (2) bekezdés], a lakáshasználat előzetes szerződéses rendezése [4:78. § (1) bek.] körében kötött megállapodásokra, valamint a házassági vagyoni jogi szerződésre [4:65. § (1) bek.] is.

ad b) A forgalom biztonsága és a házastársak érdeke egyaránt megköveteli, hogy azok a harmadik személyek, akik a házaspár egyikével vagy egyikükkel ügyletet kötnek, az ügylettel érintett vagyontárgy közös, illetve különvagyoni jellegéről tájékozottak legyenek. Amennyiben ugyanis a házastársak között olyan szerződés van hatályban, melyben teljes vagy részleges vagyonekülönülést kötöttek ki, az ítélkezési gyakorlat szerint az ilyen szerződés a házastársnak a másik házastárs által kötött ügyletért való helytállási kötelezettségét kizárja.³⁰ Ez indokolta azon – kifejezetten hitelezővédelmi – rendelkezés bevezetését, amelynek értelmében a házastársak egymással kötött olyan szerződése, amelyek akár a közös vagyont, akár a különvagyont oly módon érintik, hogy azok valamelyikének megváltozásával járnak, érvényességük ellenére harmadik személlyel szemben csak akkor hatályosak, ha harmadik személy tudott vagy tudnia kellett volna arról, hogy a vagyontárgy a szerződés alapján a közös vagy a különvagyonhoz tartozik [4:41. § (2) bek.]. Az az érintett harmadik személy, akit nem tájékoztattak arról, hogy általa az egyik házastárssal kötött megállapodás biztosítékát vagy tárgyát képező vagyontárgy – a házastársak egymás közötti külön ügylete következtében – nem a házastársak közös vagyona, hanem a másik házastárs különvagyona, úgy léphet fel mindkét házastárssal szemben, mintha a házastársak a szerződést meg sem kötötték volna. A hatálytalanság fontos feltétele azonban, hogy az ügyletkötő harmadik személy jóhiszemű legyen, azaz ne tudjon és ne

³⁰ BH 2002. 57.

is tudhasson arról, hogy a házastársak közötti megállapodás alapján az adott vagyontárgy melyik alvagyonba (a házastársak közös vagyonába, vagy valamelyik házastárs különvagyonába) tartozik.³¹

Több kérdés is felmerül azonban a fenti normaszöveg értelmezése kapcsán:

– Az első, hogy ez a jogszabályi rendelkezés csak a *már megkötött* – közös vagyon, illetve különvagyon körét érintő – *szerződésről* ír elő tájékoztatási kötelezettséget a házastársak által közösen, vagy akár külön-külön harmadik személlyel kötendő szerződések esetén, vagy fordítva is? Azaz a közös adósság vagy valamelyik házastárs által egyedül vállalt különadósság jogosultját is tájékoztatni kell-e a házastársak által később kötött szerződés tartalmáról? Véleményem szerint a tájékoztatási kötelezettség mindkét esetben fennáll.

– Ez utóbbi esetben felmerülő újabb kérdés, hogy amennyiben valamelyik házastárs által vállalt, illetve viselt tartozás vagy más kötelezettség keletkezését követően a házastársak *szerződéssel osztják meg a közös vagyonukat* és rendelkeznek a házastársi vagyontöbbségbe tartozó, illetve a különvagyonukat jelentő vagyontárgyak, vagyoni értékű jogok elosztásáról vagy átruházásról, akkor a családjogi rendelkezések értelmében elegendő-e erről a tartozás jogosultját (hitelezőt) pusztán tájékoztatni, vagy szükséges a jogosult hozzájárulását is kérni a szerződés hatályosulásához.

– A harmadik jogértelmezési kérdés, hogy a *tájékoztatás megtörténte kizárja-e annak lehetőségét*, hogy a bíróság adott esetben a házastársi vagyontöbbség megszüntetése és a közös vagyon megosztása tárgyában megkötött szerződés fedezetelvonó jellegének és relatív hatálytalanságának megállapítása tárgyában folytasson le bizonyítást a Ptk. 6:92.§ (2) bekezdése és az 1/2011. PK véleményben foglalt kritériumok alapján. Véleményem szerint nem.

– Végül elgondolkodtató az a jogi helyzet is, hogy *ha elmarad a jogosult (hitelező) tájékoztatása* a házastársakat együttesen vagy külön-külön terhelő kötelezettség keletkezését követően vagy azt megelőzően általuk – a házastársi közös vagyont, különvagyont érintő – szerződés lényeges tartalmi elemeiről, akkor a tájékoztatás elmaradása egymagában ez utóbbi szerződés hatálytalanságát eredményezi. A hatálytalanság kimondása függetlenül attól, hogy az adott szerződés hátrányosan – azaz a harmadik személy (hitelező) – terhére változtatta-e meg a közös vagyon – különvagyon arányát, maradt-e az adós vagyonában más, a tartozás fedezetéül szolgáló vagyontárgy, illetve hogy a nem adós házastárs rosszhiszeműsége tetten érhető-e az ügyletkötés során, avagy sem.

A CSJK – szintén hitelezővédelmei okból – tartalmaz több, *csak a házassági vagyoni jogi szerződésekre* vonatkozó szigorítást is.

a) Egyrészt rendelkezik a *házassági vagyoni jogi szerződések országos nyilvántartásba vételéről* és egyben kimondja, hogy a házassági vagyoni jogi szerződés harmadik személyekkel szemben csak akkor hatályos, ha a szerződést az országos nyilvántartásba bejegyezték, vagy a házastársak bizonyítani tudják, hogy a velük vagy egyikükkel szerződést kötő harmadik személy a szerződésről és annak tartalmáról tudott vagy tudnia kellett [4:65.§ (2) bekezdés]. A CSJK megvalósítja tehát a házassági (élettársi) va-

³¹ BARZÓ 56.p.

gyonjogi szerződések országos elektronikus nyilvántartását, melynek elsődleges célja megkönnyíteni a vagyoni jogi szerződések fennállásának bizonyítását. A házassági vagyoni jogi szerződés tartalmáról felvilágosítás azonban csak valamelyik szerződő fél írásbeli felhatalmazása alapján adható.

A nyilvántartásba nem vett házassági vagyoni jogi szerződés hatálytalansága tehát megállapítható függetlenül attól, hogy a szerződésről *nem tudó harmadik személy hitelező-e*, azaz már létező és fennálló követelése van valamelyik házastársal szemben, vagy *csak egy jövőbeni potenciális szerződő fél*. Másrészt miért lesz a nyilvántartásba nem vett egész házassági vagyoni jogi szerződés hatálytalan akkor, ha a házastársak a jövőbeni szerződő felet csak az ügylettel érintett vagyontárgy hovatartozása – azaz közös vagyoni vagy különvagyoni jellege – tekintetében tájékoztatták, de nem tárták fel előtte a házassági vagyoni jogi szerződés teljes tartalmát?

b) Másrészt a CSJK előírja, hogy akár a házassági vagyoni jogi szerződés vagy annak későbbi módosítása, illetve a helyébe lépő másik vagyoni jogi szerződés *nem tartalmazhat olyan visszamenőleges hatályú rendelkezést*, amelyik bármelyik házastársnak harmadik személlyel szemben, a szerződés megkötése előtt keletkezett kötelezettségét a *harmadik személy terhére változtatja* meg. Az indoklás szerint a házastársaknak azon hitelezőit is védelemben kell részesíteni a házastársak alvagyoni közötti vagyonmozgás során, akiknek a követelése korábban keletkezett, mint amikor a házastársak a szerződést megkötötték vagy módosították [4:67.§ (1) bekezdés]. Ebben a körben is merülnek fel jogértelmezési kérdések. Egyrészt a CSJK nem határozza meg a törvényi előírás megszegésének szankcióját: azaz, hogy a törvényi tilalom ellenére megkötött szerződés vagy tilalmazott rendelkezés hatálytalan lesz az érintett harmadik személlyel szemben, vagy mint jogszabályba ütköző szerződést, illetve rendelkezést a Ptk. 6:95. § alapján semmisnek kell tekinteni. Másrészt a korlátozás kissé túlzónak tűnik, hiszen általános tilalmat állít fel tekintet nélkül arra, hogy pl. a módosítás elvonta-e harmadik személy igényének kielégítési alapját, azaz a módosító szabályok ellenére maradt-e az adós házastárs vagyonában olyan vagyontárgy, amelyre harmadik személy végrehajtást kérhet, és ami fedezetül szolgálhat, vagy hogy a változások eredményezték-e a másik házastárs vagyonában ingyenes vagyongyarapodást, stb.

A Családjogi Könyv értelmében a házastársak olyan szerződése, amely valamely vagyontárgynak a közös vagyonhoz vagy a különvagyonhoz tartozását a korábbi nyilvántartott házassági vagyoni jogi szerződésben kikötött rendelkezésektől *eltérően változtatja* meg, *harmadik személlyel szemben akkor hatályos*, ha a harmadik személy tudott vagy tudnia kellett arról, hogy a *vagyontárgy* a szerződés rendelkezése szerint a közös vagy a különvagyonhoz tartozik [4:67.§ (2) bekezdés]. Itt a jogalkotó még azt sem szabta további feltételként, hogy a szerződés módosítása bármelyik házastársnak a harmadik személlyel szemben fennálló korábbi kötelezettségét a harmadik személy terhére változtassa meg. Így elvileg még az a későbbi szerződésmódosítás is a hatálytalanság jogkövetkezményét vonhatja maga után, mely esetleg a harmadik személy számára kedvezőbb vagyoni viszonyokat eredményez.

Továbbá egyik szigorítás sem foglalkozik annak a jóhiszemű, *ellenérték fejében vagyoni értéket szerző nem adós házastársnak a jogaival*, aki azért nem tudta értesíteni, tájékoztatni az adós házastársa hitelezőjét a korábbi házassági vagyoni jogi szerződés akár

visszamenőleges, akár jövőbeni hatályú módosításáról, mert egyáltalán nem is tudott a házastársa adósságáról, illetve harmadik személlyel szembeni kötelezettségéről.

Összességében elmondható, hogy messzemenően üdvözlendők a – korábbiakhoz képest – részletesen meghatározott hitelezővédelmi szabályok, amelyek többek között a bírói gyakorlat által kikristályosodott elvek mentén kerültek kialakításra. A házastársak vagyoni viszonyait rendező szerződések hatálytalanságának – pontosabb és körültekintőbb tényállási elemek nélküli – általános szabályként történő kimondása során azonban óhatatlanul is felmerül a kérdés, hogy az új szabályozás vajon nem korlátozza-e túlzott mértékben a házastársak szerződési szabadságát és magánautonómiáját. A kérdésre feltehetően az elkövetkezendő évek, illetve évtizedek bírói gyakorlata adja majd meg a helyes választ.

TÍMEA BARZÓ

REGULATIONS OF PROTECTION OF CREDITORS IN THE FIELD OF MATRIMONIAL PROPERTY LAW

(Summary)

Family law are not just connecting to the institutions of general civil law, but some institutions of family law should be analysed by the dogmatical thinking of civil law. This paper is focusing on this kind of area of law, because its aim is the presentation of effectiveness of the regulations of protection of creditors in the community property law. The researching seeks to answer for the question, whether the private autonomy of spouses would not have been sacrificed on the saint altar of protection of creditors?

Upon the crystallized practice of the past few decades, it can be stated, that the danger of causing damage to the creditors mostly occurs in the *contracting relationships of spouses (cohabitants)*. These contracting relations can be contracts concluded by the spouses with each other in the time of the conjugal community (e.g. sale, exchange, loan etc.), marital agreements, and agreements on distribution of community property. All of the contracts can be used for the concealing of assets and hereby the satisfaction of creditors' claims would be sabotaged.

After the presentation of development instruments of protection of creditors in matrimonial property the paper will survey the distancing of the false contract and agreement to draw off funds, then the conditions, dogmatical questions and the existing practice of relative invalidity of agreement to draw off funds regarding to property relations of the spouses.

After this section of the paper the new regulations on protection of creditors in the Book of Family Law of the Act V of 2013 will be presented and analysed. Part of these regulations needs to be applied to all of the agreements relating to the property relations of spouses, while other part of them contains restriction rules only to the marital agreements. One of the restrictive rules stipulates that any contract of the spouses concerns

any asset, charge, or debt community property or separate property status, or alters or change the ratio the community property or separate property status of an asset in derogation from the provisions of the marriage contract, this agreement shall be considered effective to a third party, if the third party was aware or should have been aware that the certain asset is belonging to community property or separate property under the agreement. Thus, in case of breaching the disclosure obligation, the abovementioned contract settling the property relations of spouses will be invalid in dealing with everybody (*absolute invalidity*), regardless of whether the third party is a creditor or not, and if he is, then the legal and judicial conditions of agreement to draw off funds would be applicable in relation to this third (creditor) party.

We can pose the question, whether the declaration of invalidity as a general rule would not restrict the freedom of contract and private autonomy of spouses without any reason? The reason of the question is that, the law regulates the disclosure of the whole content of the contract, when it does not serve any strictly speaking interest of protection of creditors. These restrictions refer to the agreements on property relations of spouses, and to the cohabitant property contracts. Special regulations cannot be found in relation to the agreements concluded by the cohabitants between each other in the time of their existing cohabitant relationship, unilateral acts and contracts of cohabitants relating to the distribution of assets.

In the respect of the latter issues general civil law rules of agreement to draw off funds can be applicable in the future too.